

A IV. anionosztály jellemzése

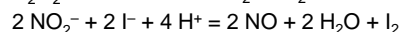
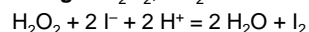
ClO_4^- , ClO_3^- , H_2O_2 , NO_3^- , NO_2^- , CH_3COO^-
Csoportreakció:

Nem adja az I-III. anionosztály reakcióit:

Az anionok erős savaktól nem változnak, semleges oldatukban Ba^{2+} -ionok csapadékot nem eredményeznek, salétromsavval megsavanyított oldatukból AgNO_3 hatására nem válik le csapadék. Az osztály anionjainak bárium- és ezüstsói vízben oldhatók.

1

• **KI-dal reagál:** H_2O_2 , NO_2^- :

• **I₂-dal reagál:** egyik anion sem

2

ClO_4^- , ClO_3^- , H_2O_2 , NO_3^- , NO_2^- , CH_3COO^-

sav-bázis sajátság: a HNO_2 és CH_3COOH gyenge sav, a többi anion erős savból származtatható

- NO_2^- , CH_3COO^- gyengén lúgos kémhatású
- ClO_4^- , ClO_3^- , H_2O_2 , NO_3^- semleges

Redoxi sajátság:

redukál: megfelelő körülmények között (pH, erélyes oxidálószer) H_2O_2 : $\text{H}_2\text{O}_2 + \text{Cr}_2\text{O}_7^{2-} + \text{H}^+ \rightarrow \text{Cr}^{3+} + \text{O}_2$

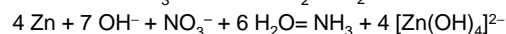
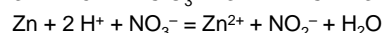
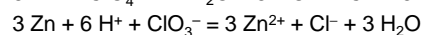
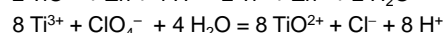
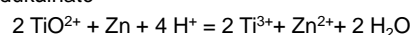
3

ClO_4^- , ClO_3^- , H_2O_2 , NO_3^- , NO_2^- , CH_3COO^-

Redoxi sajátság:

oxidál (KI-dal reagál): H_2O_2 , NO_2^-

ClO_4^- , ClO_3^- , NO_3^- csak erélyes körülmények között redukálható

4

ClO_4^- , ClO_3^- , H_2O_2 , NO_3^- , NO_2^- , CH_3COO^-

Komplexbépző sajátság:

ClO_4^- , ClO_3^- , NO_3^- : nem jellemző

NO_2^- , H_2O_2 , CH_3COO^- : gyenge komplexképző

$[\text{Co}(\text{NO}_2)_6]^{3-}$, $[\text{Cu}(\text{CH}_3\text{COO})_3]^-$, CrO_5 , TiO_2^{2+}

Csapadékképző tulajdonság

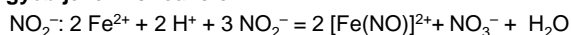
K^+ : ClO_4^- : KClO_4 – fehér csapadék, csak töményebb oldatból válik le

Ag^+ : NO_2^- : savban (HNO_3) könnyen oldódó AgNO_2 csapadék

5

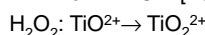
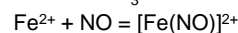
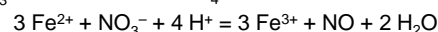
ClO_4^- , ClO_3^- , H_2O_2 , NO_3^- , NO_2^- , CH_3COO^-

Egyéb jellemző reakciók:

NO_3^- , NO_2^- : Griess-Ilosvay reagens

NO_3^- : cc. kénsav + FeSO_4

6

A nitrát- (NO_3^-), nitrit- (NO_2^-) és klorátionok (ClO_3^-) reakciói.

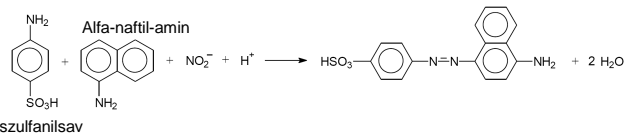
A NO_2^- -ionok reakciói

1. Az oldata **semleges** (a levegő oxigénje lassan oxidálja, így nitrát is található mindig a nitrit oldatban):
 $2 \text{NO}_2^- + \text{O}_2 = 2 \text{NO}_3^-$
2. **Tömény HCl**: az oldat megkékül, majd zöldül és végül barnás színű lesz:
 $2 \text{NO}_2^- + 2 \text{H}^+ = \text{N}_2\text{O}_3 \uparrow + \text{H}_2\text{O}$
 $\text{N}_2\text{O}_3 = \text{NO}_2 \uparrow + \text{NO} \uparrow$ (ez utóbbi az O_2 -vel NO_2 -dá oxidálódik)
3. **Híg HCl színreakció nincs**, de melegítés hatására az NO_2 a gáztérből kimutatható: $\text{NO}_2 + \text{I}^- + \text{H}_2\text{O} = \text{I}_2 \downarrow + \text{NO}(\text{gáz}) + 2 \text{OH}^-$
4. tömény KNO_2 oldatból **AgNO₂**-val csapadék választható le:
 $\text{NO}_2^- + \text{Ag}^+ = \text{AgNO}_2 \downarrow$ (fehér cs.)
5. **KI**: $2 \text{NO}_2^- + 2 \text{I}^- + 4 \text{H}^+ = \text{I}_2 \downarrow + 2 \text{NO}(\text{gáz}) + 2 \text{H}_2\text{O}$
6. **KMnO₄**: $5 \text{NO}_2^- + 2 \text{MnO}_4^- + 6 \text{H}^+ = 5 \text{NO}_3^- + 2 \text{Mn}^{2+} + 3 \text{H}_2\text{O}$
10. **FeSO₄**: $\text{NO}_2^- + 2 \text{Fe}^{2+} + 2 \text{H}^+ = [\text{Fe}(\text{NO})]^{2+} + \text{Fe}^{3+} + \text{H}_2\text{O}$ (telített FeSO_4 oldatra rétegezzük az **ecetsavval** megsavanyított oldatot)

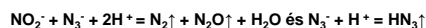
7

A NO_2^- -ionok reakciói

11. **Griess-Ilosvay reakció**: a nitrition diazotálja a szulfanilsavat, ami aromás aminokkal (pl. alfa-naftil-ammal) már gyengén savas közegben élénkvörös színű diazovegyületté alakul át.

- A végrehajtás sorrendje**: Griess-Ilosvay 1 + Griess-Ilosvay 2 majd ehhez adjuk az ismeretlen kis részletét (a nitrition nem lehet nagy feleslegben mivel bontja a képződő színezéket ezért érdemes a nitrit vagy ism. oldatot meghígítani). Az elemzés során a nitritionok kimutatását követően annak feleslegétől érdemes megszabadulni, mivel zavarja a nitrátionok kimutatását:

Az elemzés menete abban az esetben, ha NO_2^- és NO_3^- gyanítunk.

1. A nitritionok ellenőrzése (Griess-Ilosvay reakcióval vagy ecetsavas közegben barnagyűrű reakcióval).
2. Amennyiben a jelenléte beigazolódott, meg kell szabadulni a nitritionoktól ($\text{HNO}_2 + \text{HN}_3 = \text{N}_2 \uparrow + \text{N}_2\text{O} \uparrow + \text{H}_2\text{O}$).
3. Amikor a gázfejlesztés abbamarad 2 M $\text{Na}^+\text{CH}_3\text{COO}^-$ adunk az elegyhez, majd Griess-Ilosvay reagenseket és Zn granulátumot, így redukáljuk a NO_3^- -iont NO_2^- -ionig:
 $\text{NO}_3^- + \text{Zn} + 2\text{H}^+ = \text{NO}_2^- + \text{Zn}^{2+} + \text{H}_2\text{O}$
4. A nitrátionból keletkező nitrition kimutatása Griess-Ilosvay reakcióval.

A NO_3^- -ionok reakciói

1. **A nitrátok oldata semleges**
2. **KI** hatására nincs érzékelhető változás, de a cc. HNO_3 , ill. a 2M HNO_3 melegítés mellett már oxidálja a jodidionokat.
3. **Zn ecetsavas közegben**: $\text{Zn} + 2 \text{H}^+ + \text{NO}_3^- = \text{Zn}^{2+} + \text{NO}_2^- + \text{H}_2\text{O}$
4. **Zn (Al) lúgos közegben**: $4 \text{Zn} + 7 \text{OH}^- + \text{NO}_3^- + 6 \text{H}_2\text{O} = \text{NH}_3 \uparrow + [\text{Zn}(\text{OH})_4]^{2-}$
 $\text{NO}_3^- + 8\text{Al} + 5\text{OH}^- + 18\text{H}_2\text{O} = 3\text{NH}_3 \uparrow + 8 [\text{Al}(\text{OH})_4]^-$
5. **cc. H_2SO_4** : $2\text{NO}_3^- + \text{cc } \text{H}_2\text{SO}_4 = 2 \text{HNO}_3 + \text{SO}_4^{2-}$
 $2 \text{HNO}_3 = \text{N}_2\text{O}_5 + \text{H}_2\text{O}$
 $2 \text{N}_2\text{O}_5 = 4\text{NO}_2 + \text{O}_2$
6. **FeSO₄**: $3 \text{Fe}^{2+} + \text{NO}_3^- + 4 \text{H}^+ = 3 \text{Fe}^{3+} + \text{NO} + 2 \text{H}_2\text{O}$
 $\text{Fe}^{2+} + \text{NO} = [\text{Fe}(\text{NO})]^{2+}$ (barna gyűrű)

A nitritionnal a barnagyűrű reakciót ecetsavval végezzük!!!

A ClO_3^- -ionok reakciói

1. A klorátoldatok semleges kémhatással bírnak.
  2. $\text{Ag}^+ + \text{ClO}_3^- = \text{AgClO}_3 \downarrow$ (fehér cs.), ami csak nagyon tömény oldatokból válik le, viszont a nitritionok hatására: $\text{ClO}_3^- + 3 \text{NO}_2^- = \text{Cl}^- + 3 \text{NO}_3^-$ (a Cl^- már reagál az ezüst(I)ionnal)
  3. **BaCl₂**: nincs csapadékképződés
  5. **cc. H_2SO_4 bemutatás**: $3 \text{KClO}_3 + 3 \text{H}_2\text{SO}_4 = 2 \text{ClO}_2 \uparrow + \text{ClO}_4^- + 3 \text{SO}_4^{2-} + \text{H}_2\text{O} + 4 \text{H}^+ + 3 \text{K}^+$ (a ClO_2 zöldes színű gáz, ami narancssárgás színnel oldódik a cc. H_2SO_4 -ben).
  6. **KI**: $\text{ClO}_3^- + 6 \text{I}^- + 6 \text{H}^+ = \text{Cl}^- + 3 \text{I}_2 \downarrow + 3 \text{H}_2\text{O}$
  7. **SO₂ (H_2SO_3)**: $\text{ClO}_3^- + 3 \text{H}_2\text{SO}_3 (3 \text{H}_2\text{O} + 3 \text{SO}_2) = \text{Cl}^- + 3 \text{SO}_4^{2-} + 6 \text{H}^+$
  8. **Zn**: $\text{ClO}_3^- + 3 \text{Zn} + 6 \text{OH}^- + 3 \text{H}_2\text{O} = \text{Cl}^- + 3 [\text{Zn}(\text{OH})_4]^{2-}$
- Egyéb redukáló szerekkel: $\text{ClO}_3^- + 3 \text{HCOH} = \text{Cl}^- + 3 \text{HCOOH}$
 $\text{ClO}_3^- + 2 \text{Al} + 2 \text{OH}^- + 3 \text{H}_2\text{O} = \text{Cl}^- + 2 [\text{Al}(\text{OH})_4]^-$
 $\text{ClO}_3^- + 6 \text{Fe}^{2+} + 6 \text{H}^+ = \text{Cl}^- + 6 \text{Fe}^{3+} + 3 \text{H}_2\text{O}$

Anionok elválasztása

12

Anionok elválasztása

I. osztály kimutatása: HCl-val (H₂SO₄-val)

Két ion egymás mellett:

- SO₃²⁻ – S²⁻;
- SO₃²⁻ – CO₃²⁻;
- SO₃²⁻ – SO₄²⁻

I-IV. osztály

+ HCl (H₂SO₄)

II-IV. osztály

I. osztály (gáz vagy csapadék formájában eltávolítható)

13

Anionok elválasztása

II. osztály kimutatása Ba²⁺-ionokkal (semleges közeg!):

Két ion egymás mellett:

- BrO₃⁻ – IO₃⁻;
- BrO₃⁻ – SO₃²⁻, IO₃⁻ – SO₃²⁻
- BrO₃⁻ – S²⁻, IO₃⁻ – S²⁻

II-IV. osztály

szűrlet

+ Ba(NO₃)₂ (BaCl₂)
csapadék

III-IV. osztály

II. osztály

14

Anionok elválasztása

III. osztály kimutatása Ag⁺-ionokkal (semleges közegben, reagens salétromsavban nem oldódik)

Két ion egymás mellett:

- Br⁻ – I⁻;
- Cl⁻ – Br⁻, Cl⁻ – Br⁻,
- Br⁻ – BrO₃⁻, Br⁻ – IO₃⁻, I⁻ – IO₃⁻, I⁻ – BrO₃⁻

III-IV. osztály

+ Ag₂SO₄
csapadék

szűrlet

IV. osztály

III. osztály

15

Anionok elválasztása

IV. osztály: nincs csoportreagens

Két ion egymás mellett:

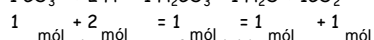
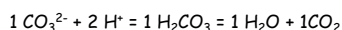
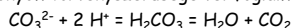
- NO₂⁻ – I⁻;
- Br⁻ – NO₃⁻, I⁻ – NO₃⁻,
- NO₂⁻ – NO₃⁻;
+ sav + NaN₃ → HNO₂ + HN₃ = N₂O + N₂ + H₂O

16

Néhány dolog amit az elemzés során érdemes szem előtt tartani

1. A sorrend nagyon fontos (előbb az I. osztály ionjait keressük, majd a második osztályba tartozó ionokat, stb.)

2. A kémiai reakciók egy adott **sztoichiometria** szerint játszódnak le (ami a kémiai reakciók során tapasztalható tömeg- és térfogatviszonyok törvényszerűségeivel foglalkozik).

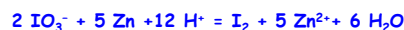
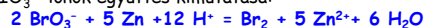
3. A vizsgálatok során alkalmazott fémsóoldatok koncentrációja 0,1 M (mol/dm³). Az ismeretlen oldat koncentrációja 0,1 M ionként (0,2 M-os oldatok elegyítésével készül) és meg kell bizonyosodni arról, hogy kellő mennyiségű reagens oldatot adunk a mintához (amelyek többnyire nagyobb konc.-val rendelkeznek (pl. a savak és lúgok koncentrációja 2,0 M)).

CO₃²⁻ + 2 H⁺ = H₂CO₃ = H₂O + CO₂ de, ha a CO₃²⁻-ot nem bontjuk el kvantitatívan (tehát feleslegben van a mintában)

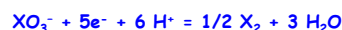
Ba²⁺ + CO₃²⁻ = BaCO₃↓ (fehér cs.) ("+" reakció ami valóban "-" a 2. oszt. nézve).

Néhány dolog amit az elemzés során érdemes szem előtt tartani

BrO₃⁻ és IO₃⁻ -ionok együttes kimutatása:

Emlékezzünk arra, hogy melyik ion a reaktívabb kémiai és melyik ion lép gyorsabban reakcióba (az alábbi reakcióra 1,0 M mellett jellemző redox potenciál az alábbiak szerint alakul):

ha X = Cl E⁰ = +1.47V

ha X = Br E⁰ = +1.52V

ha X = I E⁰ = +1.20V

Tehát a felsorolt ionok közül (ClO₃⁻, BrO₃⁻ és IO₃⁻) a BrO₃⁻ a legerősebb oxidálószer. A jódát igazolása/redukciója (IO₃⁻-ion redukciója I₂-ig) addig nem történhet meg, amíg bromátion van jelen a mintában.